

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2014. május 21.

FILOZÓFIA
KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA

2014. május 21. 14:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

A rész (30 pont)

1. Írja a megfelelő korszakokhoz a filozófusok nevét!

Kant, Nietzsche, Szent Ágoston, Platón, Descartes, Arisztotelész, Wittgenstein, Aquinói Szent Tamás, Locke, Heidegger

Korszak	Filozófus neve
Ókor	
Középkor	
Felvilágosodás	
19. század	
20. század	

10 pont	
---------	--

2. Határozza meg tömören a következő filozófiai álláspontok lényegét!

Szkepticizmus:.....

.....

Empirizmus:.....

.....

Racionalizmus:.....

.....

6 pont	
--------	--

3. Mely filozófiai fogalmakra ismer a rövid meghatározások alapján?

A dolgok végső lényege, önálló létező:

.....

Logikai következtetési séma Arisztotelész filozófiájában:

.....

Princípium, őanyag, őselv a preszókratikus filozófiában:

.....

Tapasztalat előtti, tapasztalattól független ismeret:

.....

4 pont	
--------	--

4. A következő művek címét párosítsa a táblázatban szereplő szerzőkkel, majd írja a megfelelő helyre a megadott fogalmakat is!**Művek:**

A tiszta ész kritikája

Így szólott Zarathustra

Phaidón

Elmélkedések az első filozófiáról

Summa Theologiae

Metafizika

Fogalmak:

analitikus ítélet, idea, kategóriák, módszeres kétely

Szerzők	Művek	Fogalmak
Platón		
Arisztotelész		
Aquinói Szent Tamás		
Descartes		
Kant		
Nietzsche		

10 pont	
---------	--

B rész

Szövegértelmezés, reflektálás (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Fejtsen ki a három esszékérdés közül kettőt a megadott szövegrészlet felhasználásával! Írjon önálló véleményt a szövegben megjelenő filozófiai problémáról! Az esszé terjedelme ne haladja meg a másfél-két oldalt!

1. Milyen filozófiai vélekedés bizonyítására szolgál Platón Barlanghasonlata?

(Szövegrészlet: Platón: *Állam*)

2. Hogyan jut el Descartes ahhoz az első elvhez, amelyet „a szkeptikusok legtúlzóbb föltevései” sem ingathatnak meg?

(Szövegrészlet: René Descartes: *Értekezés a módszerről*)

3. Wittgenstein fiatalkori művében azt olvassuk, hogy „Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”. Miről és miért kell hallgatni?

(Szövegrészlet: Wittgenstein: *Logikai-filozófiai értekezés (Tractatus logico-philosophicus)*)

1. szövegrészlet

Barlanghasonlat

SZÓKRATÉSZ Hasonlítsd mármost természetünket – abból a szempontból, hogy részesült-e nevelésben vagy sem – a következő helyzethez. Képzeld el, hogy az emberek egy barlangszerű föld alatti lakóhelyen – melynek a világosság felé nyíló s a barlang egész szélességében elhúzódó bejárata van – gyermekkoruktól fogva lábukon és nyakukon meg vannak kötözve, úgyhogy egy helyben kell maradniuk, s csak előrenézhetnek, fejüket a kötelékek miatt nem forgathatják; hátuk mögött felülről és messziről egy tűz fénye világít, a tűz és a lekötözött emberek között pedig fent egy út húzódik, melynek mentén alacsony fal van építve, mint ahogy a bábjátékosok előtt a közönség felé emelvény szokott állni, amely fölött a bábjaikat mutogatják.

GLAUKÓN Értem.

SZÓKRATÉSZ Aztán képzeld el, hogy az alacsony fal mellett mindenféle tárgyakat, emberszobrokat, kőből és fából való s másféle készítményű állatalakokat hordoznak fel s alá, melyek az alacsony fal felett kilátszanak; s – mint ahogy természetes is – a tárgyakat hordozó emberek egy része beszélget, más része hallgat.

GLAUKÓN Különös egy kép, s különösek a rabok is.

SZÓKRATÉSZ Éppen olyanok, mint mi. Mert először is, hiszed-e, hogy ezek az emberek önmagukból és egymásból valaha is mást láttak, mint azokat az árnyékokat, amelyeket a tűz a barlangnak velük szembe eső falára vetített?

GLAUKÓN Hogy is láthattak volna, mikor a fejüket egész életükön át mozdulatlanul kénytelenek tartani?

SZÓKRATÉSZ S mit látnak vajon a fel s alá hordozott tárgyakból? Nem ugyanezt?

GLAUKÓN Dehogynem.

SZÓKRATÉSZ S ha beszélni tudnának egymással, nem gondolod-e, hogy azt tartanák valóságnak, amit látnak?

GLAUKÓN Feltétlenül.

SZÓKRATÉSZ Hát még ha a börtön szembeeső fala visszhangot is adna! Ha a fel s alá járó emberek valamelyike megszólalna, gondolhatnának-e másra, mint hogy az előttük elhaladó árnyék beszél?

GLAUKÓN Zeuszra, nem.

SZÓKRATÉSZ S egyáltalában, ezek az emberek aligha gondolhatnák azt, hogy más az igazság, mint ama mesterséges dolgoknak az árnyéka.

GLAUKÓN Minden bizonnyal.

SZÓKRATÉSZ Képzeld el most, milyen volna a bilincsekből való felszabadulásuk, s az értelmetlenségből való meggyógyulásuk! Ugye természetesen valahogy így történne a dolog: ha valamelyiküket feloldanák, s kényszerítenék, hogy hirtelen álljon fel, forgassa körül a nyakát, járjon, és nézzen fel a tűz felé; s ha mind e mozdulatok közben fájdalmat érezne, s a ragyogó fény miatt nem volna képes ránézni azokra a tárgyra, amelyeknek az árnyékát azelőtt látta: mit gondolsz, mit felelne az ilyen ember, ha valaki azt mondaná neki, hogy előbb csak üres semmiségeket látott, most azonban, mivel a létezőhöz közelebb van, s a nagyobb mértékben létező dolgok felé van fordulva, sokkal helyesebben lát; s ha az úton elhaladó tárgyra mutatva rákényszerítené, hogy feleljen a kérdésére: mi az? Nem gondolod-e, hogy zavarban lenne, és azt hinné, hogy az előbb látott dolgok sokkal igazabbak voltak, mint amelyeket most mutatnak neki?

GLAUKÓN Úgy van.

SZÓKRATÉSZ Ha tehát arra kényszerítené, hogy magába a fénybe tekintsen, nemde fájna a szeme, és elfordulna, és azokhoz a dolgokhoz menekülne, melyeknek a nézésére képes, és a most mutatott tárgyaknál valójában világosabbnak tartaná őket?

GLAUKÓN Így van.

SZÓKRATÉSZ Ha aztán innen valaki erőszakkal továbbvonszolná felfelé a göröngyös és meredek úton, s nem engedné el, amíg csak ki nem húzná a napfényre: vajon nem szenvedne emiatt, s nem méltatlankodna-e hurcoltatása közben? S mikor a napfényre érne, vajon tudna-e a fénytől elárasztott szemével valamit is látni abból, amit most, mint igazi világot mutatnak be neki?

GLAUKÓN Aligha; legalábbis azonnal nem.

SZÓKRATÉSZ Azt hiszem, előbb meg kellene itt szoknia, ha a fenti dolgokat látni akarná. Először is, legkönnyebben az árnyékképeket tudná nézni, aztán az embereknek s minden másnak a vízben tükröződő képét, s csak utoljára magukat a dolgokat; s továbbhaladva, az égitesteket és az égboltozatot is sokkal könnyebben tudná éjjel szemlélni, ha a csillagok és a hold fényére tekintene fel, mintha nappal nézné a napot és a napfényt.

GLAUKÓN Így van.

SZÓKRATÉSZ S végül aztán a napot is – de nem a víz tükrében, s nem valami más helyen lévő hasonmását, hanem őt magát, a maga valóságában, s a maga helyén – meg tudná pillantani, s eredeti minőségében megszemlélni.

GLAUKÓN Minden bizonnyal.

SZÓKRATÉSZ S akkor aztán arra a következtetésre jutna felőle, hogy a nap hozza létre az évszakokat és az éveket, ő intéz mindent a látható térben, s mindannak, amit láttak, valamiképp ő az oka.

GLAUKÓN Egészen bizonyos, hogy az előbbieket után ide kell jutnia.

SZÓKRATÉSZ S ha visszaemlékezik korábbi lakóhelyére, ottani bölcsességére és ottani rabtársaira, nem gondolod-e, hogy e változás miatt boldognak fogja tartani magát, amazokat pedig szerencsétlennek?

GLAUKÓN De igen ...

SZÓKRATÉSZ S gondold meg ezt is. Ha ez az ember megint lemenne ugyanarra a helyre, s ott leülne, nem lenne-e a szeme tele sötéttséggel, így hirtelen a napfényről jövet?

GLAUKÓN De bizony.

SZÓKRATÉSZ S ha megint csak azoknak az árnyékképeknek a megfejtésében kellene neki vetélkednie amaz örök rabokkal, miközben homályosan látna mindaddig, míg csak a szeme újból nem alkalmazkodna – márpedig az az idő, amíg hozzászokna, aligha lenne rövid –, nem lenne-e nevetség tárgya, s nem mondanák-e róla, hogy felmenetele volt az oka annak, hogy megromlott szemmel jött vissza, tehát nem érdemes még csak megpróbálni sem a felmenetelt? S ha valaki aztán megpróbálná a többieket feloldozni s felvezetni, s ezt valamiképpen kézre keríthetnék és megölhetnék, nem ölnék-e meg?

GLAUKÓN Feltétlenül.

(Forrás: Platón összes művei, Második kötet. Budapest: Európa Kiadó, 1984. 514 a-517 a; 455-460. o.)

2. szövegrészlet

Nem tudom, szóljak-e azokról az első elmélkedéseimről, melyek itt bennem megfogantak; oly metafizikaiak, annyira a közönségesektől elütők, hogy talán nem lesznek mindenkinek ínyére; de hogy mindenki lássa, elég erős alapra építettem-e, némileg kénytelen vagyok róluk is szólni. Régóta észrevettem, hogy erkölcsi dolgokban némelykor oly nézetek után kell indulnunk, melyeket, bár tudjuk, hogy nagyon bizonytalanok, mégis olybá kell vennünk, mintha kétségbevonhatatlanok volnának, amint ezt már előbb mondtam; de minthogy ez esetben csak az igazság kutatásával akartam foglalkozni, éppen az ellenkezőt tartottam szükségesnek, ti. föltétlenül elvetendőnek ítélttem mindazt, amihez a kételkedésnek csak árnyéka is férhet, hogy lássam, nem marad-e még azután is valami elmémben, ami minden tekintetben kétségbevonhatatlan.

Így föl akartam tenni, hogy mert érzékeink néha csalnak, semmi sem olyan, minőnek érzékeink mutatják; s mert vannak emberek, kik még a geometria egyszerű tárgyaira vonatkozólag is eltévednek okoskodásaikban, mindazokat az okadatokat, melyeket azelőtt bizonyításoknak vettem, mint helyteleneket vettem vissza, mert hiszen én is csakúgy megbotolhatok, mint bárki más; végül meggondoltam, hogy amiket éber állapotban gondolok, ugyanazok álomban is agyamba juthatnak, s akkor nem igazak; azért föl tettem magamban, hogy bármit, ami valaha eszembe jutott, nem tekintek igazabbnak, mint álmainnak csaló képeit. De mindjárt azután láttam, hogy míg így mindent hibásnak akartam tartani, én, ki ezeket gondoltam, szükségképpen vagyok valami; észrevevén tehát, hogy ez az igazság: gondolkodom, tehát vagyok – oly szilárd, oly biztos, hogy a szkeptikusok legtúlzottabb föltevésői sem ingathatják meg, arra a meggyőződésre jutottam, hogy bátran elfogadhatom a filozófia amaz első elvének, melyet kerestem.

Azután figyelmesen megvizsgáltam, hogy mi vagyok én; láttam, hogy el tudom képzelni, hogy nincs testem, hogy a világ nem létezik, hogy nem létezik tér, amelyben vagyok; de el nem tudom képzelni, hogy magam nem létezem; ellenkezőleg, abból hogy azt gondolom, hogy minden dolognak az igazságában kételkedem, az következik, mégpedig egészen világosan s bizonyosan, hogy létezem; ellenben mihelyt megszűntem volna gondolkodni, akkor mind a többi, amit képzeltem, igaz lehetne, de okkal nem hihetném, hogy létezem; ebből láttam, hogy szubsztancia vagyok, melynek egész lényege vagy mivolta abban áll, hogy gondolkodik, s melynek léte nem függ se valamely helytől a térben, se valamely anyagi dologtól, elannyira, hogy az az én, azaz a lélek, mely által az vagyok, ami vagyok, egészen más valami, mint a test, sőt hogy könnyebben is megismerhető nálánál, s még akkor is egészen az volna, ami, ha ez a test nem léteznék is.

(Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár, OSzK)

3. szövegrészlet

Előszó

[...] „A könyv a filozófia problémáival foglalkozik, és – úgy hiszem – kimutatja, hogy az a mód, ahogy e problémákat megfogalmazzuk, nyelvünk logikai félreértésén alapul. A könyv egész értelmét a következő szavakban lehet megközelítőleg összefoglalni: Amit egyáltalán meg lehet mondani, azt meg lehet mondani világosan; amiről pedig nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.

A könyv tehát határt kíván szabni a gondolkodásnak, helyesebben: nem a gondolkodásnak, hanem a gondolatok kifejezésének.

A határt tehát csak a nyelvben lehet megvonni, és az, ami e határon túl fekszik, egyszerűen értelmetlenség lesz. [...]

Ami viszont az itt közölt gondolatok *igazságát* illeti, az megdönthetetlennek és bizonyosnak tetszik számomra. Tehát azon a véleményen vagyok, hogy a problémák lényegileg végleges megoldást nyertek. És ha ebben tévedek, akkor e munka értéke másodsorban éppen abban áll, hogy megmutatja – milyen kevés intéződött el ezeknek a problémáknak a megoldásával.

Bécs, 1918

1. A világ mindaz, aminek az esete fennáll.
 - 1.1 A világ tények és nem dolgok összessége.
 - 1.11 A világot a tények határozzák meg és az, hogy ez az *összes* tény.
 - 1.12 Mert a tények összessége határozza meg azt, minek az esete áll fenn, és úgyszintén mindazt, aminek esete nem áll fenn.
 - 1.13 A tények a logikai térben – ez a világ.
 - 1.2 A világ tényekre oszlik.
 - 1.21 Vagy fennállhat valaminek az esete, vagy nem állhat fenn, és ugyanakkor minden egyéb marad azonosan.
 2. Aminek az esete fennáll, a tény, az bizonyos körülmények megléte.
 - 2.01 A körülmény tárgyak (objektumok, dolgok) kapcsolata.
 - 2.011 Minden dolog lényegéhez tartozik, hogy körülmények alkotórésze lehet. [...]
 3. A tények logikai képe a gondolat.
 - 3.01 Az igaz gondolatok összessége a világ egy képét alkotja. [...]
 4. A gondolat értelemmel bíró kijelentés.
-

	maximális pontszám	elért pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor	30	
B) Szövegértelmezés, reflektálás		
1. feladat	35	
2. feladat	35	
Összesen (B)	70	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100	

javító tanár

Dátum:

	pontszáma egész számra kerekítve	programba beírt egész pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor		
B) Szövegértelmezés, reflektálás		

javító tanár

jegyző

Dátum:

Dátum: